

צידה לדרך:

עלון תורני אקטואלי לילדי ישראל

י"ל מידי שבוע עם תכנים מגוונים!



פרשת שמות

עלון מס' 71 | שנה 2

בדרך הפרשה

חלצו. כלם התאספו סביבו בהערצה קדושה. עיני כלם נשאו לסב המשפחה. אך "כיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל" - המשפחה אבדה את יחודה ואת אחדותה, נעשו שבטים שבטים ומשפחות נפרדות. נסתמו עיניהם - כבר לא ראו איש את אחיו. הלבבות נסתמו - הפסיקו להרגיש צער וכאב של השני, וכבר לא הרגישו ש"אני" זה "כלנו יחד".

במצב כזה, קל היה לפרעה לבצע את עצת יועציו. להתחיל להטיל עליהם גזרות, שבתחלה היו קלות, אך בהמשך - העבודה התפתחה לעבודת פרה, החקים החמירו עד שהפכו לגזרות, כל הבן הילוד היארה תשליכהו...

וכך שקעו "בני ישראל" (ולא "כלל ישראל" המאחדים) בעבודות, מחסרי תקווה, רכוני ראש ושפופי נפש. מאתים ועשר שנים היו במצרים, ובהם למעלה ממאה שנות עבודת פרה. שוטרי מצרים מצליפים בהם, רודים בהם, שולטים בהם ובמשפחותיהם.

פיצד נתן להפך אדם, בן חורין, עשיר וחזק - לעבד? יעקב אבינו ובניו ירדו מצרימה, משפחה מפורת. כלם עשירים, נכבדים וחכמים - אחיהם יוסף מלך במצרים, וזו ומפרנס את הארץ כלה וכל דבר ישק על פיו. איה הצליח פרעה להכניעם ולהפכם לעבדים?

רש"י גלה לנו בתחלת פרשת ויחי: "כיון שמת יעקב נסתמו עיניהם ולבם של ישראל". למה הפונה 'סתימת עינים ולב'?

עצמה של אמה, של קבוצה, משפחה ושבט - היא האחדות והערבות ההדדית. כאשר האחדות והאהבה שזורים בתוך קבוצת אנשים, הקבוצה נעשית יצוקה ומוגנת ממפריעים וררי היא מחזקת ומחשלת. אך אם חלילה נאבדת האחדות - חומת המוגנות נסדקת, נבקעת וקורסת. הקבוצה הופכת לבודדים, ובודדים קל יותר להכניע...

בחי יעקב אבינו שרתה אהבה ואחווה בקרב יוצאי



עד מתי? מה הביא את השנוי?

בפרשתנו נאמר: "ויגדל משה, ויצא אל אחיו, וירא בסבלתם". רש"י הקדוש מדיק שלא נאמר "וירא את סבלותם" - ראיה טכנית, ראיה פיזית, אלא "וירא בסבלותם" ראיה עמקה ופנימית. כותב רש"י: "נתן עיניו ולבו להיות מצר עליהם".

כתב רבנו ה'תפארת שלמה', מהו ויגדל משה? במה גדל? ועונה: בכך שיצא אל אחיו! הרי משה נתגדל בבית פרעה, עם התנאים הגשמיים הכי טובים. מה גרם לו לצאת? למה לו להתלכלך ולהתלהל באתרי בניה? אלא, שזו גדלתו! הוא גדל בדעה ותבונה, גדל במדות וערכים!

וירא בסבלתם... נתן עיניו ולבו... העינים והלב שנסתתמו בפטירת יעקב אבינו, כל אלה נמסים ונמוגים. כאן זרחת שמש חדשה! אור חדש עולה על עמנו! יש מי שנותן עיניו ולבו! רואה את האחר, מרגיש את זולתו. חושב וכואב - עד כדי התערבות! "ויה את המצרי ויטמנהו בחול", וביום למחרת: "רשע! למה תכה רעה!"

בשעה שמשו רבנו רואה שני עבריים נצים, רבים זה עם זה, הוא מתבטא "אכן נודע הדבר". מסבירים חז"ל, כי משה התלהל עם הרהורי לב כבדים, מחשבותיו הטרידו אותו בשאלה: "מכל העמים, למה אחי הישראליים סובלים? מה קורה? למה זה כה?" כעת הוא מתחיל להבין! "אכן נודע הדבר!" היות ורבים זה עם זה, אין אחדות ואין אהבה! זו סבת הגלות!!! מעשה באדם זקן שהיו לו שלשה בנים, ועמד למות. רצה הגון לדבר עם שלשת בניו לפני מותו. קרא להם

ואמר לבניו: "לכו, הביאו לי ענף". לא הבינו הבנים את כונת אביהם, אה הלכו והביאו ענף. בקש האב מבנו הבכור: "שבר אותו", לקח הבן ענף ושבר אותו בקלות רבה. "כעת לכו והביאו שני ענפים" בקש האב. הלכו הבנים ומלאו את בקשת אביהם. "שבר אותם" פקד על בנו השני. הבן שובר, אה הוא צריך להפעיל כח. "לכו והביאו שלשה ענפים" מבקש האב בפעם האחרונה. הפעם צוה על בנו השלישי לשבר את שלשת הענפים המאגדים - אה הוא לא הצליח.

אמר להם האב: "דעו לכם, אם תהיו נפרדים, יצליחו "לשבר" אתכם מהר וילא קשי, אה כשתהיו מאוחדים, גם הכחות הכי חזקים לא יצליחו לשבר אתכם!"

דרש הרבי הקדוש מבאבוב: "בצאת ישראל ממצרים - בית יעקב מעם לעז". 'ישראל' יצא ממצרים, בלשון יחיד. פאשר שכנו להיות אחד! 'בית יעקב' - בית הם, משפחה אחת קרובה, בית שמכיל את כלם, מעם לועז' - יצאנו מבחינת 'עם לועז', הפסקנו להיות עם זר ומזכר. פאשר התאחדנו כלנו - זכינו ליציאת ממצרים.

כה גם בגלות הנוכחית! הבה נרגיש זה את זה, נראה בקושי אחינו ונשמח בשמחתם, כפי שמשו רבנו האיר בקרבנו את ניצוץ האחדות שהלה ונעשה ללהבה חמה ומאירה, כה נתעורר כלנו יחד לאהבת ה' ואהבת ישראל. הנביא מיקה אומר בשם ה': "כימי צאתה מארץ מצרים אראנו נפלאות", הגאלה האחרונה תהיה כמו גאלת מצרים - יחד, פאיש אחד ובלב אחד, נתן עינינו ולבנו אל אחינו.

בדרך הצדיקים



כה התנשא רבנו בתורתו, בחכמתו, בקדושתו, בידעותיו, בספריו, גבוה מעל גבוה. ספרים רבים חבר רבנו הרמב"ם בכל מקצועות התורה. הגדול והמרכזי בהם הוא ספר "משנה תורה", בו עורה את כל הלכות התורה בעריכה מחדשת לאור דברי חז"ל. הספר הגדול, עליו עמל לארה פעשר שנים מכנה גם "היד החזקה" כי הוא מכיל י"ד חלקים. ספר זה, בשפה ברורה טומן

בשבוע זה חל יום פטירתו של רבנו הרמב"ם, רבי משה בן רבי מימון, על קברו חרות "ממשו ועד משה לא קם כמשו", נפטר ביום כ' בטבת לפני 813 שנה, בשנת ד' אלפים תתקס"ח. (אנו בשנת ה' אלפים תשפ"א, 5781 לקריאת העולם, והוא נפטר בשנת 4968 לקריאת העולם).

הרמב"ם מכנה "הנשר הגדול", כמו נשר שערף ומתנשא גבוה מעל גבוה, יותר מכל בעלי הכנה,

בקרבו גאונות עצומה, והפך לספר יסוד בלמוד היהודי, בפסיקת ההלכה, וירידה לעמקה של תורה. כמו-כן חבר פרוש על המשניות, ספר עמק ביסודות האמונה "מורה נבוכים", וכן אגרות חשובות שהפכו לבסיס במחשבת ישראל.

בנוסף לידיעותיו המפלאות בתורה, הוא התעלה גם בחכמות כלליות והתפרסם מאד בעולם הרפואה כאחד מגדולי הרופאים. במשך שנים רבות שמש כרופאו האישי של מלך מצרים, ונצל את מעמדו זה להצלת אחיו בני ישראל ושמירה עליהם מפני נוגשיהם.

עיני שרי החצר היו צרות בהצלחתו של רבנו הרמב"ם, ולא אחת נסו להכשילו בעיני המלך. סיעתא דשמיא לוותה אותו כל ימיו, ובכה נשמר שוב ושוב מפחיי המוקש שהיו טומנים לו.

בחרנו עבורכם, קוראים יקרים ואהובים, ספור אחד מני רבים – בו יש לקח מעשי עבורנו. הרי מטרת הספור היא למווד מארחותיהם של צדיקים, והפקת משמעות לחיינו, כי לאורם נלה ומחכמתם נשפיל.

מספר פי יועצי ושרי מלך מצרים פנו אל מלכם: 'מדוע הוד מלכותו מעסיק רופא יהודי?' שאלו. 'הרי יש רופאים מסלמים טובים ומעלים! למשל הרופא כמון. הוא בודאי לא ידע פחות מהרמב"ם... 'אתם יודעים מה?' השיב המלך. 'אני מוכן לבדק את הנושא. קראו לשני הרופאים! הרמב"ם והרופא המסלמי כמון התניצבו לפני המלך.



רבי משה בן מימון, הרמב"ם

'אני הולך להעמיד אתכם במבחן' אמר המלך. 'אני רוצה שכל אחד מכם ישקה את השני ברעל. אתם יכולים להתגונן ולהתחסן בעזרת סמי מרפא, ומי שיצליח להרג את השני - סימן שהוא רופא גדול מרעהו! אותו אקח לי כרופא אישי.'

אוי ואבוי! איזה מין מבחן... אה כה קבע המלך! נקבע שהראשון שירעל יהיה הרמב"ם. רקח הרמב"ם תרופה כנגד רעלים, וצוה על תלמידיו שמיד אחרי בליעת הרעל ישכיבו אותו על הרצפה, וישקו אותו בתרופה. וכך היה - הרופא המסלמי רקח רעל חזק, הרמב"ם שתה ומיד הכחיל, החויר, האדים, ולבו נדם! הרעל היה חזק ביותר והשפיע בן רגע! תלמידיו של הרמב"ם מהרו לעשות כפי שצוהו, וברוך ה', התרופה עזרה! כעבור מספר ימים הרמב"ם התאושש וחזר לתפקידו.

וכעת, היה על הרמב"ם להרעיל את הרופא המסלמי... כמון נרעד כלו. הוא הכיר בגאונותו של הרמב"ם, והיה בטוח שהוא ירקח רעל חזק במיוחד. הוא נרעד מפחד והיו חיייו תלויים לו מנגד.

הרמב"ם טחן מספר ירקות, ערבב אותם עם שמן ותבלינים לא מזיקים, והכין מהם משקה בעל מראה מוזר. יצא מהדרו עם הפקבוקון ביד, ונתן לכמון לשותות את הנוזל. ההוא שתה ולא חש מאומה. כשראה הרופא הערבי שלא קורה לו דבר, הוא היה בטוח שהרעל ישפיע רק אחרי זמן. אולי הוא ישפיע יותר עם מזון מסוים שיאכל, או משקה שהוא עשוי לשותות? כמון הרופא המכהל הרעיב את עצמו במשך מספר ימים, ופחד גדול מלא את לבו.

כעבור שבוע, הוא פגש את הרמב"ם, ששאל לשלום הרופא, 'אתה נראה לי חור... הרופא המסלמי שמע את הדברים ונבהל, ומרב חלשה ופחד, צנח ומת.

'אתה נצחת בתחרות!' אמר מלך מצרים בשביעות רצון לרמב"ם. 'מה הרעל שנתת לו?' 'חלילה וחס שאתן לאדם בריא רעל, אדוני המלך!' אמר הרמב"ם. 'ידיעותי ברפואה נועדו לעזר ולא להזיק! אני נתתי לו בסה הכל כמה ירקות ותבלינים. הרופא כמון מת בגלל פחדו ודמיונות השוא שלו, ולמעשה, הוא הרג את עצמו...'

לעתים מתקשה אדם במשימות חיי. הוא בטוח

אך גם משה רבנו נזקק לסייע ועזרה. בהיותו בתבה התאמצה בתנה בת פרעה להחיותו ולגדלו! ישנם ילדים רבים הפזורים בלשונות, בכפרים, ובעירות שרחוקים הם מחיי תורה. נמצאים הם "בתוך הסוף על שפת היאור". עלינו להושיט את ידנו, להוציאם, להאכילם מזון רוחני, לשלבם בתלמודי התורה ובתי הספר של חנוכה העצמאי, ולראותם הולכים וגדלים בתורה ויראת שמים.

אל תקח "מי אנכי". בת פרעה ראתה תבה מרחקת והושיטה יד. נעשה נס והשתרבה (התארכה) ידה אמות הרבה. ולמה הושיטה יד? הרי ראתה את המרחק! אלא ללמדנו שלנסות - חכמים! ה' משלים את ההשתדלות ומביא להצלחה.

ישנם ילדי ישראל ששקועים בטיט, ישנם ילדים משלכים ליאור של סחי ומאוס, בכחנו להציל ולהוציא אותם ממנות רוחני לחיי תורה וקדשה! רבני ופעילי קרן ההסעות הם ה"יד הארפה" שלכם. תושיטו לעברם יד, יד מעניקה ותורמת. הם מגיעים לבתים בשכונות עני ומגלים שם יהלומים! הם יורדים לעם שבשדות ומשם מצמיחים בחורי לשיבה! עלינו להאזין לקריאה האלוהית "פקד פקדתי אתכם!" היגיע זמן גאלתכם!!

לו כשרונות ללמד התורה, הוא משכנע כי איננו מסוגל להתקדם ולהתרום. ספור זה מאלפנו בינה כי הכל תלוי במחשבה! אמרו צדיקים "ליצר הרע אין ממש! הוא רק בדמיון שלנו!" חושבים חיובי ומצליחים! כל אחד יכול!

הבה נראה את דבריו של הרמב"ם (מתמצתים). כפי שכתב לדורות בפרק ה' מהלכות תשובה: "רשות כל אדם נתונה לו, אם רצה להטות עצמו לדירה טובה ולהיות צדיק, הרשות בידו; ואם רצה להטות עצמו לדירה רעה ולהיות רשע, הרשות בידו..."

אל יעבר במחשבתה דבר זה שאומרים טפשי האמות ורב גלמי בני ישראל, שהקדוש ברוך הוא גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן, אלא כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק כמשה רבנו או רשע כנרבעם בן נבט, או חכם או סכל, או רחמן או אכזרי..."

ואין לו מי שיקפחו ולא גוזר עליו, ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים, אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאיזה דרך שירצה. הוא שירמזהו אומר "מפי עליון לא תצא, הרעות והטוב" - כלומר אין הבורא גוזר על האדם לא להיות טוב, ולא להיות רע. כל אחד יכול לבחור להיות צדיק כמו משה רבנו!



מספרים בגנותו כי נתן עיניו בממוץ, ויחבקהו - לממש בכיסיו. וכן כאשר עשו מנשק ליעקב אחיו - אומרים חז"ל כי בקש לנשכו! השבוע, ביום י"ט בטבת, חל יום פטירתו של הגאון הרב אברהם שמואל בנימין סופר, הקרוי ע"ש ספרו "כתב סופר", בנו בכורו וממלא מקומו של אביו רבנו 'החתם סופר'.

בזמן הכתב סופר ערכו יהודי העיר סעדה גדולה, לתגל התקנות החדשות שהתקינו בעיר למניעת

חז"ל מלמדים אותנו לא למהר לשפט אנשים, אלא לדון כל אדם לכף זכות. לא תמיד זה קל! לפעמים אתה בטוח "ראיתי בעצמי!" או "אין ספק בדברי!" אך בכל זאת עלינו להתאמץ למצוא צד זכות בכל ארוע. [אמנם, רבותינו מסתייגים, כי כאשר מדבר באדם שמחזק ברשעותו נתן להכריעו לכף חובה. כמו שמצאנו שלבן מזמין את אליעזר עבד אברהם הביתה - אין דנים לזכות כי התחזק במצות הכנסת אורחים, אלא



בעל ה'כתב סופר'
הרב אברהם שמואל בנימין סופר

כלם שתקו והאזינו בכבוד ראש: "גם לי בכיס חליפתי יש מטבע מחצית השקל שקבלתי מאבות אבותי, ולרגל הסעדה רבת המשתתפים המכבדים היה ברצוני להראות את המטבע שעמי לכל המשתתפים. אף כיון שכבר כבודו הוציא את המטבע שלו, לא רציתי להוריד מערכו ולכן לא הראיתי שגם לי מטבע זהה. כאשר לא נמצא המטבע והגיע השלב של החפוש בבגדי האנשים, ידעתי שלא יעזר כל מה שאספר, ולאחר שימצאו את המטבע בכיסי יחשדו בי "בנדאות" שאני גנבתי את המטבע."

לכן התחננתי ובקשתי בכל כחי שתמתינו עוד כמה דקות, ותנסו עוד לחפש את המטבע. בינתיים התפללתי מעמק ליבי לבורא עולם שיציל אותי מהבושה הגדולה הזו. בפעם הראשונה והשנייה עדין לא נמצא המטבע האבוד, אבל בפעם השלישית, ברוך ה', נענה ה' לתפילתי ונמצא המטבע.

עמד הכתב סופר ואמר: "עתה זכינו לחוש בעצמנו עד כמה נכונים דברי חז"ל בפרקי אבות: "הוי דן את כל האדם לכף זכות", שאלמלא נמצא המטבע, עלולים היינו לחשד בגזן הנכבד שהוא זה שגנב את המטבע."

הרבי הקדוש מקוצק התבטא בחריופותו הנודעת:
"כל מה שבפרא הקב"ה בעולמו – פרא עם סבה. לא פרא דבר לריק, ומדוע פרא ה' בקרב האדם "דעה עקמה"? בשביל לדון את הזולת לכף זכות. פעמים רבות "השכל הישר" מושה לכף חובה. יש להפעיל "שכל עקם" ולדון לכף זכות!

ההתבוללות וההשכלה. לסעדה הגיעו רבנים רבים מכל עירות הסביבה. בעצומה של הסעדה קם הכתב סופר והכריז: "יש לי דבר מפלא להראות לכם! חפץ קטן שמקשר אותנו לימי בית המקדש!" הוא הוציא והראה למשתתפים מטבע 'מחצית השקל' עתיק מקורי, העשוי מכסף טהור, מימי בית המקדש השני! מטבע מסוג זה היה כל יהודי תורם מדי שנה בשנה לקפת בית המקדש לרכישת קרבנות צבור.

בהדרת קדש עבר המטבע מיד ליד בין המשתתפים שהתרגשו והתפעלו מאד לראותו. לבסוף בקש הכתב סופר לקבל בחזרה את המטבע, אף שוד ושבר, המטבע לא נמצא! מיד הורה הכתב סופר לסגר את שערי האולם, וצוה על כל המשתתפים לחפש את המטבע בכל עז כיון שאם לא ימצאוהו תוך עשר דקות, יאלץ הכתב סופר לתן פקדה לתלמידיו שיעברו בין כל מהמשתתפים ויחפשו את המטבע בבגדיהם.

כלם התחילו בחפוש, אף החפושים היו לריק, המטבע לא נמצא. הפקדה לחפש בבגדי האנשים הייתה קרוכה להנתנו...

לפתע נגש יהודי זמן וינשו פנים, והתחנן שלא ילבינו את פניהם של המשתתפים החשובים בחפוש המטבע בבגדיהם, אלא ימשיכו לחפש את המטבע עוד עשר דקות.

הכתב סופר נענה לבקשתו, והמשיכו כלם בחפוש עוד עשר דקות, אף המטבע עדין לא נמצא! אותו זמן נגש שוב והתחנן על נפשו שיאריכו את זמן החפוש בעוד עשר דקות.

בקשה זו כבר הייתה מוזרה, היא העלתה שאלות ותמיהות בקרב הצבור, מדוע כל כה חשוב לו שימשיכו עוד בחפוש? אולם מחמת כבודו נענו אף לבקשתו השנייה. והנה, בשעה טובה ומצלחת נמצא המטבע בפח האשפה, וזהו מחמת שאחד העובדים לא שם לב והרים ופנה את המטבע יחד עם מפת השלחן.

לאחר שנמצא המטבע וכל הרוחות שקטו, נגש הגזן אל הכתב סופר ואמר: "כבודו ודאי חושד בי על התנהגותי המוזרה, אף אמר לכבודו את האמת, הסבה שבקשתי שיאריכו את זמן החפוש הייתה, כדי שלא ישפח דמי לריק."



תשובות לפְּרִשְׁת וַיְחִי

- לְמָה קְרוּי חֶסֶד שְׁעוֹשִׂים עִם הַמֵּתִים "חֶסֶד שֶׁל אֶמֶת?"
- פִּי אֵינָם חַיִּים עוֹד וְלֹא יִכּוּלִים לְהַשִּׁיב טוֹבָה עַל חֶסֶד זֶה. מָה הַבְּטִיחַ יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְיוֹסֵף כְּשֶׁכָּרַע עַל שְׁטוּרְחַ בְּקַבּוּרְתּוֹ?
- מְקוֹם קַבּוּרָה בְּעִיר שְׁכָם, בְּשָׂדֵה שְׁיַעֲקֹב רָכַשׁ. יַעֲקֹב אֲבִינוּ פָּקֵד עַל בְּנָיו אִיךָ יַעֲמְדוּ סְבִיב מִטָּתוֹ בְּהַלְוִיתוֹ. מָה לְמַדּוּ מִכֶּה בִּנְיָ בַּמִּדְבָּר, בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם?
- דְּגֻלֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ מְסֻדְרִים סְבִיב לְמִשְׁכַּן ה' בְּסֹדֵר שְׁיַעֲקֹב הָעֹמֵד אֶת בְּנָיו סְבִיבּוֹ.

שְׂאֵלוֹת לְפְרִשְׁת שְׁמוֹת

- מִי הָיוּ שְׁלֹשֶׁת יוֹעֲצֵי פְרָעָה?
- מַדּוּעַ גָּרְשׁוּ הָרוֹעִים אֶת בָּנוֹת יִתְרוֹ?
- מַדּוּעַ זָכָה אֶהְרֹז לְהִתְקַשֵּׁט בְּ'חֹשֶׁן' עִם אֲבִנֵי חַן עַל לִבּוֹ?



מעוניינים להנציח את העלון הבא לזכות יקירכם?
צרו איתנו קשר במייל: zaida@kerenh.org.il

**רוצים את העלון אצלכם?
שלחו בקשה לדוא"ל zaida@kerenh.org.il ונשלח אליכם!**

ת.ד. 257 בני ברק או בהעברה לבנק הפועלים סניף 655 מס' ח-ן: 339991 קרן הסעה וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ד 5-804-659-95 התרומות מוכרות לצרכי מס לפי סעיף 46 כמ"כ ניתן לתרום בקלות ובמהירות בכל עמדות "נדדים פלוס" ברחבי הארץ